

EDYTA WYGONIK-BARZYK

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rkult.2017.8.3-6>

O POLSKICH DZIAŁANIACH W IRLANDII PRZED WSTĄPIENIEM POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Polscy obywatele w Irlandii stanowią obecnie najliczniejszą mniejszość narodową, a język polski jest drugim najczęściej używanym tam językiem¹. Do takiej sytuacji doprowadziły zmiany zapoczątkowane w przełomowym dla polskich dziejów roku 2004, kiedy Polska wstąpiła do Unii Europejskiej, a władze irlandzkie od razu otworzyły rynek pracy dla obywateli z nad Wisły. Zapoczątkowana wówczas wielka fala emigracji zarobkowej do Irlandii stała się tematem artykułów prasowych, opracowań naukowych, badań i raportów, i to zarówno ze strony polskiej, jak i irlandzkiej².

Przed tym okresem polska obecność na Zielonej Wyspie była raczej skromna, a wzajemna wiedza Polaków o Irlandii i Irlandczyków o Polsce — bardzo niewielka (jeśli nie żadna). W przypadku Irlandii nie można mówić o Polonii „tradycyjnej”, wielopokoleniowej, w znaczeniu znanym nam chociażby z Wielkiej Brytanii czy Stanów Zjednoczonych. Początek organizowania się Polaków zamieszkujących Zieloną Wyspę przypada dopiero na lata 70. XX wieku. Nie oznacza to jednak, że wcześniej Polaków w Irlandii nie było wcale.

Niniejszy artykuł jest próbą ogólnego pokazania polskiej obecności w Irlandii w okresie sprzed akcesji Polski do UE. Ze względu na ograniczenia objętościowe jest tylko szkicem dotyczącym najważniejszych problemów

Mgr EDYTA WYGONIK-BARZYK — doktorantka Instytutu Nauk o Informatyce Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie; adres do korespondencji — e-mail: edytawygolik@interia.pl

¹ Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Dublinie, dostęp 16.09.2016, http://www.dublin.msz.gov.pl/pl/c/MOBILE/wspolpraca_dwustronna/wspolpraca_polityczna.

² Więcej zob. np.: Edyta WYGONIK-BARZYK, „Społeczność polska w Irlandii cztery lata po akcesji Polski do Unii Europejskiej”, *Studia Polonijne* 29 (2008): 139–151 (tam m.in. omówione podejmowane badania, przywołane raporty oraz wybrane artykuły).

i próbą zasygnalizowania pewnych kwestii, które odrębnie mogłyby stać się tematem głębszych badań.

Warto od razu zaznaczyć, że nieraz podkreśla się, iż brakuje rzetelnych, opartych na źródłach opracowań, które prezentowałyby całościowo dzieje polskiej aktywności w Irlandii przed 2004 r.³

*

Współcześnie wzajemne stosunki między Polską a Irlandią wciąż dynamicznie się rozwijają. Wzajemne partnerstwo zyskuje nie tylko dzięki wspólnemu członkostwu w UE i współpracy na szczeblu politycznym, dyplomatycznym, ale także dzięki bliskim relacjom gospodarczym, współpracy ekonomicznej, naukowej, kulturalnej⁴; nie do przecenienia są tu też oczywiście kontakty osobiste. Ale na przełomie wieków próżno by szukać zbyt wielu punktów stycznych w dziejach obu krajów. Marian Kałuski w swojej (współczesnej) publikacji o Polakach w Irlandii⁵ podkreśla, iż Polskę od Irlandii przez wieki oddzielała — w sensie geograficznym — Anglia, z którą również nasz kraj miał kiedyś raczej skromne stosunki. „Modna” wśród Polaków stała się Anglia w XVIII wieku. Autor ten przywołuje ponadto Irlandczyków, którzy w tamtych czasach trafili nad Wisłę. Byli to np. lekarze Bernard O'Connor (XVII wiek) i Jan O'Connor (XVIII/XIX wiek) — pierwszy z nich został lekarzem naszego króla Jana III Sobieskiego⁶.

³ Zob. Jarosław PŁACHECKI, „Słowo wstępne”, w: *Polish Emigration in Ireland in the 20th and early 21st Centuries / Polska emigracja w Irlandii w XX i na początku XXI wieku*, red. nauk. Jarosław Płachecki (Dublin–Żyrardów: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji Państwowego Instytutu Badawczego, 2012), 95-96, zwłaszcza przyp. 1 (publikacja ta jest efektem seminarium naukowego „Polska emigracja w Irlandii: wczoraj i dziś”, zorganizowanego 26 czerwca 2011 r. w Dublinie przez Wyższą Szkołę Rozwoju Lokalnego z Żyrardowa, której zamiejscowy Wydział Ekonomiczny funkcjonuje w Dublinie); Hanna DOWLING, „Polonia w Irlandii XX w.”, w: *Polish Emigration in Ireland*, 109, zwłaszcza przyp. 1. Jak informuje autorka: „Wciąż nie została wydana żadna, oparta na dokumentach poważna publikacja na temat działalności i losów Polaków w Irlandii XX wieku (szczególnie po II wojnie światowej). Najstarsza polonijna organizacja w Irlandii — założone w 1979 r. Towarzystwo Irlandzko-Polskie — od pewnego czasu zbiera materiał celem wydania takiej publikacji w formie książkowej. Projekt ambitny, lecz niełatwy, gdyż literatury na ten temat właściwie nie ma, a pokolenie tamtej epoki już prawie nie istnieje”. Ibid.

⁴ Aktualne wzajemne relacje polsko-irlandzkie w różnych obszarach obrazowo przedstawia grafika zamieszczona na stronie Ambasady Irlandii w Polsce: Ambasada Irlandii | Polska, dostęp 13.01.2017, <https://www.dfa.ie/pl/ambasada-irlandii/polska/nasza-rola/relacje-polsko-irlandzkie>.

⁵ Marian KAŁUSKI, „Polacy w Irlandii”, dostęp 16.09.2016, <http://przeglad.australink.pl/literatura/sladami/kaluski11.pdf>.

⁶ Ibid.

Jeśli chodzi o polsko-irlandzkie stosunki na szczeblu dyplomatycznym, to ich początku należy upatrywać w 1929 r., kiedy konsulem generalnym Rzeczypospolitej Polskiej w Dublinie został Wacław Tadeusz Dobrzyński⁷ — dyplomata, adwokat, dziennikarz. Był on pierwszym akredytowanym przedstawicielem II RP w Irlandii i w ogóle jednym z pierwszych przy nowo powstałym państwie irlandzkim⁸. Funkcję tę sprawował do 1931 r., by po odejściu w stan rozporządzalności pozostać konsulem honorowym, do 1954 r., w ostatnich latach reprezentując Rząd PR na Uchodźstwie⁹. Konsulat Generalny w Dublinie funkcjonował do 1957/1958 r.

Stosunki dyplomatyczne na szczeblu ambasad zostały oficjalnie nawiązane w 1976 r. (Irlandia uznała wówczas rząd PRL) — wcześniej istniały jedynie kontakty handlowe. W wyniku wzajemnych ustaleń ambasador PRL w Danii (w Kopenhadzie) miał być akredytowany w Dublinie (od 1977 r.), natomiast ambasador Republiki Irlandii w Szwecji i Finlandii (w Sztokholmie) miał być akredytowany w Warszawie. W kolejnych latach w Irlandii akredytowani byli ambasadorowie PRL w Brukseli (od 1979 r.), w Hadze (od 1981 r.), a w okresie 1984–1991 w Londynie¹⁰. Samodzielna ambasada RP w Dublinie została otworzona w 1991 r. Rok wcześniej rząd irlandzki otworzył swoją placówkę dyplomatyczną w Warszawie. Pierwszym ambasadorem polskim (w latach 1991–1995) został wielki miłośnik irlandzkiej kultury, poeta, prozaik, tłumacz i dziennikarz Ernest Bryll. O przecieraniu dyplomatycznych szlaków, o tym, że — jak mówił w jednym z wywiadów¹¹ — „ambasador musi umieć dobrze opowiedzieć swój kraj”, o życiu na Wyspie, ale i innych aspektach irlandzkiej codzienności opowiedział m.in. w napisanej wspólnie z żoną książce *Irlandia. Celtycki splot*¹².

⁷ „Dobrzyński Wacław Tadeusz”, w: *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. nauk. Jacek Majchrowski, Grzegorz Mazur, Kamil Stepan (Warszawa: Polska Oficyna Wydawnicza BGW, 1994); H. DOWLING, „Polonia w Irlandii XX w.”, 109.

⁸ Po wielowiekowej zależności od Anglii i krwawych walkach o niepodległość w 1921 r. powstało Wolne Państwo Irlandzkie, ale pozostające dominium Wielkiej Brytanii; w 1937 r. uchwalono konstytucję faktycznie ustanawiającą suwerenność polityczną państwa (wówczas wprowadzono nazwę Irlandia); w 1949 r. Irlandię ustanowiono republiką. Więcej o dziejach Irlandii zob. Stanisław GRZYBOWSKI, *Historia Irlandii* (Wrocław, Warszawa, Kraków: Ossolineum, 1998).

⁹ Pod koniec lat 90. XX wieku ukazała się w Londynie książka wspomnieniowa córki Dobrzyńskiego: Krystyna DOBRZYŃSKA-CONTWELL, *An Unusual Diplomat: Dobrzyński Biography* (London: Polish Cultural Foundation, 1998). Nie została dotąd przetłumaczona na język polski.

¹⁰ Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Dublinie, dostęp 13.01.2017, http://www.dublin.msz.gov.pl/pl/c/MOBILE/wspolpraca_dwustronna/wspolpraca_polityczna.

¹¹ Tomasz WYBRANOWSKI, „Pyta Pan, czy Heaney jest mym bratem po piórze?...”, *Wyspa. Miesięcznik polski*, dostęp 14.05.2008, <http://www.wyspa.ie/wyspa.php?get=page,80>.

¹² Ernest BRYLL, Małgorzata GORAJ-BRYLL, *Irlandia. Celtycki splot* (Poznań: Zysk i S-ka, 2010).

Zanim jednak w relacjach polsko-irlandzkich nastąpił taki przełom, był czas kiedy „ambasadorami” naszego kraju na Wyspie były zupełnie inne postaci. Mówiąc o polskich akcentach w Irlandii w XIX i na początku XX wieku, nie można nie wspomnieć dwóch osób — Pawła Edmunda Strzeleckiego oraz Kazimierza Markiewicza. Pierwszy z nich, urodzony pod Poznaniem w 1797 r. (zm. 1873), był przede wszystkim słynnym podróżnikiem, geografem, odkrywcą i badaczem Australii. Po swojej wielkiej kilkuletniej podróży dookoła Ziemi trafił do Londynu i tam właśnie jego losy połączyły go z Irlandią. Podczas tzw. wielkiego głodu¹³ w tym kraju Strzelecki w latach 1847–1849 działał jako przedstawiciel British Association for the Relief of Extreme Distress in Ireland. Jako dysponent funduszu przeznaczonego przez tę organizację na pomoc głodującym Irlandczykom ruszył na Wyspę. Na miejscu, zwłaszcza w najbardziej dotkniętych głodem rejonach Sligo, Mayo i Donegal, realizował plan pomocowy, organizował prace publiczne, przygotował też system dożywiania dzieci w lokalnych szkołach. Za swoją ofiarność i zaangażowanie został odznaczony przez królową Wiktorię jednym z ważniejszych brytyjskich odznaczeń — Orderem Łaźni. Jego ofiarność i zaangażowanie doceniane są przez biografów i historyków, a Helen Heney w książce o Strzeleckim uznała nawet, że wypracował on w Irlandii „model nowoczesnej dystrybucji pomocy żywnościowej, który z wielkim sukcesem został zastosowany, i to na dużo większą skalę, przez UNRRA w Europie zaraz po II wojnie światowej”¹⁴. Jedną ze wspólnych współczesnych inicjatyw polsko-irlandzkich na rzecz upamiętnienia tego działającego w Irlandii Polaka było odsłonięcie w centrum Dublina w marcu 2015 r. poświęconej mu tablicy¹⁵.

Inną nietuzinkową postacią, która zapisała się w dziejach irlandzkich pierwszej połowy XX wieku, był Kazimierz Markiewicz¹⁶, malarz, scenograf, dramaturg, reżyser teatralny, od 1900 r. mąż Konstancji (Constance,

¹³ Wielki głód w Irlandii w latach 1845-ok. 1850 został spowodowany zarzą ziemniaczaną, która niszczyła zbiory, a ponieważ ziemniaki stanowiły wówczas podstawowe pożywienie ludności kraju, doszło do klęski głodu. Populacja Irlandii zmniejszyła się wówczas o ok. 20%, a kraj opuściło ok. 2 mln osób.

¹⁴ Helen HENEY, *In a Dark Glass: the Story of Paul Edmund Strzelecki* (Sydney: Angus & Robertson, 1961). Za: M. KALUSKI, „Polacy w Irlandii”.

¹⁵ „Odsłonięcie tablicy upamiętniającej Pawła Edmunda Strzeleckiego”, Irish-Polish Society — Towarzystwo Irlandzko-Polskie, dostęp 28.09.2016, <http://irishpolishsociety.ie/pl/wydarzenia/odslonienie-tablicy-upamietniajacej-pawla-edmunda-strzeleckiego/>.

¹⁶ Więcej zob. Patrick QUIGLEY, „Kazimierz Markiewicz — miłośnik życia!”, w: *Polish Emigration in Ireland...*, 99–106. Patrick Quigley, pisarz, wieloletni prezes Irish-Polish Society, miłośnik polskiej kultury, jest także autorem książki o Markiewiczu pt. *The Polish Irishman: The Life and Times of Count Casimir Markiewicz* (Dublin: The Liffey Press, 2012). Sylwetkę tego „polskiego Irlandczyka” prezentuje też często podczas wykładów czy prelekcji.

z domu Gore-Booth), bohaterki irlandzkiego ruchu narodowyzwoleńczego, słynnej uczestniczki powstania wielkanocnego¹⁷, pierwszej kobiety ministra. Kazimierz i Konstancja poznali się na studiach malarskich w Paryżu. Z czasem zamieszkali w Dublinie, wtapiając się w ówczesne życie kulturalne miasta. Markiewicz był dobrze znany wśród ówczesnej elity dublińskiej, niejednokrotnie uatrakcyjniając jej spotkania nie tylko swoją osobą, ale i opowiadanymi chętnie anegdotami. Miał „rzadką cechę dodawania życiu smaku”¹⁸. Spod jego pióra wychodziły sztuki teatralne, spod jego pędzla — pejzaże i portrety. Jest autorem licznych portretów osobistości dublińskich z początku XX stulecia, cennego źródła wizerunków ówczesnych postaci. Wspólnie z żoną powołał do życia United Arts Club — klub zrzeszających artystów i pisarzy, który działa zresztą do dziś¹⁹. W 1913 r. opuścił Irlandię, by bywać tam już tylko okazjonalnie.

Jak informuje przywoływany już M. Kałuski, ok. 1939 r. mogło przebywać na Wyspie ok. 100 osób polskiego pochodzenia²⁰, jednak — co także podkreśla ten autor — brak danych czy rzetelnych informacji, które by to całkowicie potwierdzały.

Po II wojnie światowej Irlandia także nie przyciągnęła zbyt wielu polskich obywateli. Wśród tych nielicznych, którzy trafili na Zieloną Wyspę, byli głównie ci, którzy pragnęli podjąć studia, przede wszystkim polscy kombataneci przybyli z krajów zachodnich, głównie z Wielkiej Brytanii, a Irlandia dawała im taką możliwość. Liczba ówczesnych polskich studentów w Irlandii szacowana jest na ok. 160 osób²¹. Studiowali głównie na National University of Ireland (NUI) w Dublinie i jego ówczesnych filiach w Cork²² i Galway. Taka forma pobierania nauki²³ było możliwa dzięki środkom polsko-brytyjskiego Committee for the

¹⁷ Powstanie wielkanocne to wzniesiony w wielkanocny poniedziałek w Dublinie 1916 r. zryw zbrojny mający doprowadzić do wyzwolenia Irlandii spod rządów brytyjskich. Por. przypis 8.

¹⁸ P. QUIGLEY, *Kazimierz Markiewicz*, 106.

¹⁹ Ibid.

²⁰ M. KAŁUSKI, „Polacy w Irlandii”.

²¹ Ibid.

²² O studiach w Cork wspominał później na przykład Florian Śmieja (o nim w dalszej części artykułu): „Na jesieni 1947 roku przybyłem do irlandzkiego miasta Cork z gromadką polskich studentów, byłych żołnierzy i cywilów. Byli wśród nich m.in. więzień Oświęcimia, Wojciech Gniatczyński, odznaczona krzyżem *Virtuti Militari*, łączniczka z powstania warszawskiego, Ewa Ponińska i Witold Szatkowski, syn Zofii Kossak-Szczuckiej”. Florian ŚMIEJA, „Niedoceniona Irlandka. Bridget G. MacCarthy (1904-1993)”, w: IDEM, *Zbliżenia i kontakty raz jeszcze* (Katowice: Biblioteka Śląska, 2007), 68. Cyt. za: Janusz PASTERSKI, „Precyzja i milczenie. O twórczości poetyckiej Wojciecha Gniatczyńskiego”, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Filologiczna* 2011, 70: 275.

²³ „Droga (nie)usłana różami”, *Gazeta Polska* z 23 sierpnia 2007.

Education of Poles in Great Britain (Komitetu do spraw Oświaty Polaków w Wielkiej Brytanii), organu mającego nadzorować wszelkie sprawy związane z polską działalnością oświatową, kwestią organizacji szkolnictwa polskiego w Wielkiej Brytanii, a także pomagającego materialnie byłym polskim żołnierzom w kształceniu się, opanowaniu języka angielskiego itp.²⁴

Ponieważ wśród studentów było sporo byłych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych, zorganizowali się oni i powołali do życia irlandzki oddział Stowarzyszenia Polskich Kombatantów (SPK)²⁵. Stowarzyszenie to zostało utworzone w Londynie w 1945 r. jako polonijna centralna organizacja kombatancka, w której skład weszły organizacje kombatanckie działające w różnych krajach osiedlenia się Polaków po II wojnie światowej²⁶. Zjazd organizacyjny oddziału SPK w Dublinie odbył się na początku grudnia 1949 r. Członkowie oddziału, w liczbie blisko 100 osób, zostali zrzeszeni w trzech kołach. Na czele zarządu stanął Zbigniew Grabianowski. SPK w Irlandii miało za zadanie popularyzować zadania i poczynania Stowarzyszenia, skupiać wokół siebie byłych żołnierzy, prowadzić akcje kulturalne, oświatowe, a także działać na rzecz samopomocy²⁷. Pomagało ono w zdobywaniu potrzebnych informacji, udzielało porad, wsparcia. Zwracano się do niego o pomoc w kwestiach załatwiania spraw w urzędach, np. związanych z wyrabianiem dokumentów, poszukiwaniem bliskich itp.

Oddział irlandzki nie funkcjonował jednak długo — Rada Główna SPK, w obliczu „braku warunków do istnienia oddziału wymaganych przez statut SPK”²⁸, w lipcu 1954 r. uchwaliła likwidację tegoż oddziału, nawołując jednocześnie, by dokładać wszelkich starań o utrzymanie obecności SPK na ziemi irlandzkiej.

Osobą, której działalność z pewnością była bardzo pomocna ówczesnym polskim studentom w Irlandii w ich codziennym życiu, był ksiądz Stanisław

²⁴ Komitet do spraw Oświaty Polaków w Wielkiej Brytanii został powołany w 1947 r. w Londynie przez brytyjskie Ministerstwo Oświaty na mocy ustawy o osiedleniu się Polaków w Wielkiej Brytanii (Polish Resttlement Act), ministerstwo to zostało bowiem zobowiązane do opieki i finansowania polskiego szkolnictwa. Zob. Joanna PYŁAT, „Rys historyczny szkolnictwa polskiego w Wielkiej Brytanii”, http://pau.krakow.pl/projekty_badawcze/raporty/Polskie_szkolnictwo_UK/Polskie_szkolnictwo_UK_zal2.pdf, dostęp 15.10.2016.

²⁵ Federacja Stowarzyszenie Polskich Kombatantów w Wielkiej Brytanii, „Historia Federacji”, dostęp 15.10.2016, <http://www.spk-wb.com/federacja>.

²⁶ „Stowarzyszenie Polskich Kombatantów — Federacja Światowa”, w: *Encyklopedia PWN*, dostęp 15.10.2016, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Stowarzyszenie-Polskich-Kombatantow-Federacja-Swiatowa;3980103.html>. Zob. także: <http://www.spk-wb.com/federacja>, dostęp 15.10.2016.

²⁷ „Historia Federacji”.

²⁸ Ibid.

Bełch²⁹, mianowany w 1945 r. kapłanem młodzieży akademickiej w Wielkiej Brytanii. Tam powołał on do życia Polskie Katolickie Stowarzyszenie Uniwersyteckie (PKSU) „Veritas”, był także inicjatorem założonej w 1947 r. w Londynie Fundacji „Veritas”³⁰, w ramach której powstał następnie Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”³¹. Ksiądz Bełch, historyk, tomista, publicysta, zaprosił do współpracy przy realizacji wyznaczonych Fundacji zadań grono świeckich katolików polskich działających od czasu wojny w Anglii. Jednym z głównych celów Fundacji było niesienie pomocy polskim studentom oraz osobom chcącym podjąć studia na uczelniach brytyjskich, irlandzkich, ale także hiszpańskich czy holenderskich. Oprócz przekazywania niezbędnych informacji dotyczących studiów czy warunków życia w danym mieście Fundacja pomagała w staraniach o zdobycie stypendiów³² oraz zapewniała możliwość mieszkania w prowadzonych przez siebie domach dla studentów. Tego typu domy w Irlandii powstały w Dublinie, Galway i Cork³³ (tam przy 9 Dyke Parade). Studenci mieli ponadto możliwość wyjazdów na organizowane latem przez Fundację obozy wypoczynkowe³⁴.

Choć w znacznej większości ukończenie studiów oznaczało opuszczenie Zielonej Wypsy, warto tu wymienić nazwiska kilku polskich absolwentów irlandzkiego uniwersytetu z tamtego okresu, którzy odnosili potem sukcesy zawodowe w różnych dziedzinach i specjalnościach, realizując się zawodowo w wielu krajach nie tylko Europy, ale i świata. Byli wśród nich m.in. lekarze, inżynierowie, ekonomiści, publicyści, twórcy kultury.

Historię na University College Galway studiował Zdzisław Jagodziński, historyk, bibliotekarz, publicysta, ceniony działacz emigracyjny. Przez wiele

²⁹ Więcej o życiu i działalności ks. Stanisława Bełcha zob. np. Wojciech PŁAZAK, „Charyzmat i talenty księdza Stanisława Bełcha (1904-1989)”, *Gazeta Niedzielną* z 23 sierpnia 2009.

³⁰ Więcej o Fundacji i jej działalności zob. np. „Wielka Brytania: 60-lecie *Veritas*”, Radio Watykańskie, dostęp 17.10.2016, http://pl.radiovaticana.va/storico/2007/01/18/wielka_brytania_60_lecie_veritas/pol-381029.

³¹ Wydawnictwo „Veritas” — największe polskie wydawnictwo w Wielkiej Brytanii i jedna z najważniejszych polskich katolickich oficyn wydawniczych na obczyźnie — działa nieprzerwanie do dzisiaj. Zob. <http://www.veritasfoundation.co.uk>. Zob. także: Rafał MOCZKODAN, „Katolicki Ośrodek Wydawniczy Veritas (1947-2002)”, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Biblioteka Uniwersytecka, dostęp 17.10.2016, www.bu.umk.pl/Archiwum_Emigracji/Veritas.htm.

³² „Stypendium z Veritasu to było 5 funtów tygodniowo i za to żyło mi się wspaniale. Dopiero wtedy, w Irlandii, zaczęło się dla mnie prawdziwe życie” — wspominał po latach Jan Kamiński, jeden z współzałożycieli IPS. Hanna DOWLING, „Jan Kamiński uncovers the truth about himself / Jan Kamiński ujawnia prawdę o sobie”, *The Irish Polish Society Yearbook / Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego* 1 (2014): 102.

³³ R. MOCZKODAN, „Katolicki Ośrodek Wydawniczy”.

³⁴ Ibid.

lat związany z Biblioteką Polską w Londynie, którą kierował od 1973 r. aż do swojej śmierci w 2001 r. Był autorem licznych prac naukowych, prowadził szeroką działalność edytorską. Wyróżniony wieloma nagrodami i odznaczeniami³⁵. Absolwentem ekonomii i socjologii na dublińskim University College był Zygmunt Ławrynowicz, polski poeta emigracyjny, eseista, redaktor wielu czasopism, publicysta, tłumacz poezji i prozy biegle posługujący się co najmniej ośmioma językami³⁶. Z kolei w Cork studia z zakresu literatury angielskiej ukończył inny polski poeta i pisarz emigracyjny Wojciech Gniatczyński, który w ówczesnym środowisku studenckim wyróżniał się „wszechstronnością zainteresowań, czytaniem i znakomitą znajomością języka angielskiego”³⁷. Gniatczyński zasłynął później m.in. jako wieloletni dziennikarz i redaktor Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa³⁸. Jego kolegą ze studiów był inny emigracyjny poeta, tłumacz, a także badacz literatury hiszpańskiej, wykładowca na wielu uczelniach na świecie Florian Śmieja. Za swoją działalność został on odznaczony m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Izabeli Katolickiej w 2015 r. (jest to medal Jego Królewskiej Mości Króla Hiszpanii Filipa VI)³⁹. Na początku lat 60. XX wieku studiował w Dublinie ekonomię polityczną i język hiszpański Jan Krasnodębski, późniejszy inżynier, projektant, współautor projektów powstających w wielu krajach świata elektrowni (w tym pierwszej elektrowni atomowej w Japonii), rafinerii, platform wiertniczych, także założyciel i wieloletni prezes koła Fundacji Jana Pawła II w Londynie, aktywny w życiu Polonii brytyjskiej, organizator wystaw numizmatycznych, ponadto autor prac naukowych oraz artykułów do wydawanych w Londynie polskich gazet⁴⁰. Absolwentką studiów medycznych w University College w Dublinie była także znana i ceniona lekarka Bożena Laskiewicz, która po studiach osiadła w Wielkiej

³⁵ Zob. np. „Zdzisław Jagodziński (1927-2001) — sylwetka i publikacje”, Biblioteka Uniwersytecka KUL, dostęp 19.10.2016, http://www.bu.kul.pl/zdzislaw-jagodzinski-1927-2001-sylwetka-i-publikacje,art_11360.html.

³⁶ Zob. np. Alina SIOMKAJŁO, „Polono-Lithuanus ‘w szuwarach świata’. Zygmunt Ławrynowicz — poeta i tłumacz”, Opoka. Czytelnia, dostęp 11.12.2016 <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/P/PK/litwa.html>.

³⁷ F. ŚMIEJA, *Zbliżenie i kontakty raz jeszcze...* Za: J. PASTERSKI, „Precyzja i milczenie”, 275.

³⁸ Zob. np. J. PASTERSKI, „Precyzja i milczenie”, 273–287.

³⁹ Zob. np. Bartosz PUDEŁKO, „Profesor Florian Śmieja. Zabrze odebrał odznaczenie króla Hiszpanii”, Nasze miasto.pl, Zabrze, dostęp 4.01.2017, <http://zabrze.naszemiasto.pl/artykul/profesor-florian-smieja-zabrze-odebral-odznaczenie-krola,3372634,artgal,t,id,tm.html>.

⁴⁰ Zob. np. „Śp. Jan Janus Krasnodębski (1930-2013)”, John Paul II Foundation, dostęp 12.12.2016, <http://www.fjp2.com/pl/aktualnosci/fundacja-aktualnosci/19763-late-jan-janus-krasnodebski-12011930--11052013>.

Brytanii, była współzałożycielką i wieloletnią przewodniczącą Medical Aid for Poland Fund⁴¹.

Około 1950 r. w Irlandię mieszkało ok. 200 osób polskiego pochodzenia, z czego 160 to byli wspomniani już studenci⁴². Spośród pozostałych — jak podaje M. Kałuski — cztery osoby prowadziły własne firmy, trzech inżynierów było zatrudnionych w miejscowych przedsiębiorstwach, kilka osób żyło z własnych funduszy, pozostali zaś pracowali w fabrykach⁴³.

W latach 50. działała w Dublinie irlandzka delegatura Towarzystwa Pomocy Polakom (TPP, Relief Society of Poles) — organizacji wywodzącej z Polskiego Czerwonego Krzyża⁴⁴, powołanej do życia w Londynie w 1946 r. Przedstawicielem Towarzystwa na Zielonej Wyspie został Ludwik Teclaff⁴⁵, od 1946 r. wicekonsul w Konsulacie Generalnym RP w Dublinie, a następnie konsul i kierownik tej placówki. Irlandia była jednym z wielu krajów, w których funkcjonowały delegatury TPP. Do głównych zadań tej organizacji należały: pomoc polskim uchodźcom, poszukiwania osób zaginionych w czasie wojny, wspieranie Polaków w kraju.

W okresie powojennym w Dublinie mieszkał i pracował światowej sławy naukowiec — polski logik, matematyk, filozof Jan Łukasiewicz⁴⁶. Był współtwórcą lwowsko-warszawskiej szkoły logiki matematycznej, twórcą tzw. notacji polskiej (sposobu zapisu wyrażeń arytmetycznych szeroko stosowanego w informatyce do dnia dzisiejszego), autorem nowatorskich prac z zakresu logiki trójwartościowej. W rządzie Ignacego Paderewskiego piastował urząd ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego, potem dwukrotnie pełnił funkcję rektora Uniwersytetu Warszawskiego, w czasie wojny uczestniczył w tajnym nauczaniu. Podczas okupacji został zmuszony do opuszczenia kraju. Do Dublina przybył w 1946 r., witany tam przez ministra

⁴¹ Zob. np. Jarosław KOŹMIŃSKI, „Bożena Laskiewicz: kobieta inspirująca”, *Tydzień Polski*, dostęp 12.12.2016, <http://www.tydzien.co.uk/artykuly/2017/03/10/bozena-laskiewicz-kobieta-inspirujaca/>.

⁴² M. KAŁUSKI, „Polacy w Irlandii”.

⁴³ Ibid. Za: *Rocznik Polonii 1952* (Londyn).

⁴⁴ W 1946 r. Zarząd Główny PCK w Londynie, chcąc zachować niezależność wobec powojennych władz w Polsce, postanowił o zmianie nazwy na Towarzystwo Pomocy Polakom, kontynuując jednak dotychczasową działalność PCK. Na czele TPP stanęła Helena Sikorska, żona gen. Władysława Sikorskiego, wcześniej kierująca pracami PCK w Londynie. Roman NIR, „Działalność PCK — Towarzystwa Pomocy Polakom w Wielkiej Brytanii w latach 1939-1950”, *Przebieg Polsko-Polonijny 2011*, 2: 84–85.

⁴⁵ M. KAŁUSKI, „Polacy w Irlandii”. Zob. także: Joseph C. SWEENEY, „Ludwik A. Teclaff (1918-2003). A Tribute”, *Fordham International Law Journal 27* (2003), 6: 1858–1864.

⁴⁶ Sabine KRAMĚR, „Jan Łukasiewicz”, *Porta Polonica*, dostęp 10.12.2016, <http://porta-polonica.de/pl/Atlas-miejsc-pami%C4%99ci/jan-lukasiewicz#body-place>.

spraw zagranicznych i szefa irlandzkiego rządu. Podjął pracę profesora logiki matematycznej na Royal Irish Academy. Zmarł w 1956 r. Został pochowany w Dublinie.

Do irlandzkiej stolicy trafił także po wojnie Stefan Badeni⁴⁷, historyk, dziennikarz, pisarz wywodzący się z hrabiowskiego wpływowego rodu gali-cyjskiego. W Dublinie poświęcił się pisarstwu. „Dzięki dobrej bibliotece uniwersytetu dublińskiego, a zwłaszcza fenomenalnej pamięci mógł odtworzyć i po swojemu oświetlić szereg epizodów dziejów nowożytnych” — pisała o nim Maria Czapska⁴⁸. Jest autorem między innymi książki *Świat przedwczorajszy*⁴⁹ — zbioru prezentującego życie XIX-wiecznej Europy. W Irlandii Badeni pozostał do śmierci w 1961 r.

Lata 60. to okres, kiedy karierę zawodową w Dublinie rozpoczął Andrzej Wejchert, znany architekt, który umierając w 2009 r., pozostawił po sobie niezwyklej spuściznę architektoniczną⁵⁰. Po tym, jak w 1964 r. zwyciężył w międzynarodowym konkursie architektonicznym (uczestniczyło w nim 126 architektów z 46 krajów⁵¹) na przygotowanie projektu nowego kampusu dla gmachu sztuki, administracji oraz Aula Maxima dla University College (UCD) w Dublinie, przybył na Wyspę wraz z żoną, by czuwać nad realizacją projektu⁵². Po kilku latach założył własne biuro architektoniczne, którego projekty były wielokrotnie nagradzane. Realizowano je także w Polsce.

Wymienione osoby to tylko „przykłady” Polaków, którzy dzięki swej działalności zapisali się w życiu czy to naukowym, czy kulturalnym, czy też innym⁵³.

Powojenna Irlandia, aż do lat 70. XX wieku, to we wspomnieniach Polaków, którzy tam wówczas trafiali, kraj biedny, prowincjonalny, odizolowany od Europy⁵⁴. Polacy — bardzo nieliczni — którzy się tam wówczas

⁴⁷ Zob. np. Piotr LISIEWICZ, „Humor szubieniczny pechowego magnata”, *Nowe Państwo* 2013, 10.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Stefan BADENI, *Świat przedwczorajszy* (Warszawa: Krupski i S-ka, 1996). Książka ta to zbiór, na który składają się teksty opublikowane w londyńskich „Wiadomościach” w latach 1948-1959.

⁵⁰ Więcej zob. *A&D Wejchert & Partners*, ed. Andrzej Wejchert (Kinsale: Gandon Editions, 2008).

⁵¹ H. DOWLING, „Polonia w Irlandii XX w.”, 112.

⁵² „Andrzej i Danuta Wejchert”, SARP Warszawa, dostęp 17.10.2016, <http://sarp.warszawa.pl/architekci/hall-of-fame/andrzej-i-danuta-wejchert/>.

⁵³ Osoby aktywne w środowisku polskim związane z IPS przywołuję w dalszej części artykułu. Więcej o Polakach w Irlandii okresu powojennego zob. Hanna DOWLING, „Poles in Ireland, their contribution to Irish life and the beginnings of the Irish Polish Society”, *The Irish Polish Society Yearbook / Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego* 2 (2015): 21–32.

⁵⁴ Irlandia dołączyła do UE w 1973 r.

w różnych okolicznościach osiedlali na stałe⁵⁵, podkreślają, że czuli się całkowicie zintegrowani ze społeczeństwem irlandzkim, wtapiając się w jego życie, odnosząc sukcesy zawodowe, naukowe, wnosząc swój wkład w rozwój kraju. Dawali się poznać od jak najlepszej strony, zyskiwali szacunek i sympatię Irlandczyków. Byli przez nich przyjmowani ciepło, przyjaźnie, z życzliwością i swego rodzaju ciekawością. Należy tu jeszcze raz przypomnieć, że wzajemna wiedza Irlandczyków o Polsce i Polaków o Irlandii była wówczas prawie żadna. Jan Kamiński⁵⁶ wspomina: „Wszystkim doskwierała bieda i okropny klimat, ale i tak żyło nam się tu, jak u Pana Boga za piecem”⁵⁷. Irlandia przypominała mu w pewien sposób Polskę: „Najważniejsza była rodzina, zdrowie, szczęśliwe społeczeństwo”⁵⁸.

Momentem przełomowym dla mieszkających wówczas w Irlandii Polaków była pielgrzymka do tego kraju papieża Polaka Jana Pawła II, odbyta w dniach od 29 września do 1 października 1979 r. Na każdym kroku podkreślana była przez gospodarzy polskość papieża⁵⁹, a wizyta ta stała się bodźcem do zjednoczenia się Polaków i powołania do życia pierwszej w Irlandii organizacji ich zrzeszającej — Irish-Polish Society (IPS, Towarzystwo Irlandzko-Polskie), o czym poniżej.

W związku z planowanym przyjazdem Jana Pawła II ukazało się ogłoszenie zapraszające Polaków i osoby związane z Polską na spotkanie z papieżem. Doszło do niego 30 września w ogrodzie nuncjatury apostolskiej w Dublinie. Jak wspomina Hanna Dowling: „Ze 100 osób polskiego pochodzenia, mieszkających wtedy w Irlandii w rzeczywistości, zrobiło się nagle 300. [...]”

⁵⁵ Autorka korzysta tu z wiedzy pozyskanej w bezpośrednich rozmowach (prywatnych i zawodowych) w niektórymi z tych osób, przeprowadzonymi podczas pobytu w Irlandii w latach 2004–2008 (pracowała jako dziennikarka i redaktorka nowo powstających mediów polskojęzycznych). Zob. także: H. DOWLING, „Polonia w Irlandii XX w.”; Przemysław KOLASIŃSKI, „Jaka była dawna polska emigracja w Irlandii?”, Irlandia.ie Portal informacyjny, dostęp 28.02. 2012, <http://irlandia.ie/publicystyka/466-jaka-bya-dawna-polska-emigracja-w-irlandii-rozmowa-z-hann-dowling.html>; „Droga (nie)usłana różami”.

⁵⁶ Więcej o nim w dalszej części artykułu.

⁵⁷ „Droga (nie)usłana różami”.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Jan Paweł II już podczas podróży samolotem został przez kapitana powitany na pokładzie po polsku. Po wylądowaniu papieża na lotnisku w Dublinie, oprócz hymnów papieskiego i irlandzkiego, został odegrany *Polonez A-dur* Fryderyka Szopena. W ojczystym języku papieża zwrócili się do niego podczas przemówienia powitalnego ówczesny prezydent kraju Patrick Hillery, a następnie prymas Irlandii kardynał Thomas O’Fiaich. W miejscach, które papież odwiedzał, czekały nań biało-czerwone flagi oraz transparenty z powitaniem i pozdrowieniem w języku polskim. Nie zabrakło też polskiego *Sto lat*. Za: M. KAŁUSKI, „Polacy w Irlandii”.

Polaków w tym czasie w Irlandii było tak mało, że przemówienie Papieża kierowane było w zasadzie do Polaków przybyłych na to spotkanie z Anglii⁶⁰.

Wizyta papieża Polaka w Irlandii przyczyniła się z pewnością do większego zainteresowania naszym krajem wśród mieszkańców Wyspy. Jan Paweł II pozostawał zresztą najbardziej rozpoznawanym Polakiem (obok Lecha Wałęsy) wśród Irlandczyków także podczas fali wzmożonego zainteresowania Polską po 2004 r., kiedy do Irlandii zaczęło przybywać tak wielu polskich obywateli⁶¹.

Na spotkanie z Papieżem przybyła także ta grupka Polaków mieszkających w Irlandii, która wkrótce stała się trzonem powołanego do życia w 1979 r. Towarzystwa Irlandzko-Polskiego (Irish-Polish Society, IPS)⁶². Zanim jednak do tego doszło, w 1977 r. Klaus Cieszyński, polski jezuita studiujący wówczas w Milton College w Dublinie, podjął się odnalezienia jak największej liczby mieszkających wówczas w Irlandii Polaków i zorganizowania spotkania. W tym celu przeglądał wszystkie książki telefoniczne — znalazł 37 polskich nazwisk. Po skontaktowaniu się z odnalezionymi osobami 7 stycznia 1979 r. zorganizował w kolegium jezuickim w Milton Town spotkanie opłatkowe, podczas którego powołano komitet mający się zająć kierowaniem działaniami na rzecz powstania organizacji. Wcześniej jeszcze, po wyborze Karola Wojtyły na papieża, 21 października 1978 r. arcybiskup Dublina Dermot Ryan koncelebrował w prokatedrze specjalną Mszę, na którą zostali zaproszeni Polacy z rodzinami. Po Mszy odbyło się spotkanie — już wtedy postanowiono, że Polonia powinna się zorganizować.

Tak też się stało. Początkowo spotkania — w kolegium jezuickim — odbywały się sporadycznie, zwłaszcza z okazji świąt Bożego Narodzenia, Wielkanocy czy święta trzeciomajowego. Działo się tak z braku własnego lokalu, a także środków na działalność. Od czasu do czasu Polacy spotykali się na odprawianych po polsku Mszach. W sposób szczególny wspomинane jest spotkanie z 12 grudnia 1981 r. Była to „wigilia” odbywająca się gościnnie w klasztorze Servites w Rathfarnham. W wystawianej wtedy, przygotowanej przez Urszulę Retzlaff O’Carroll szopce znalazła się prorocza scena dotycząca wprowadzenia w Polsce stanu wojennego. Ku zdziwieniu zgromadzonych doszło do tego jeszcze tej samej nocy.

⁶⁰ P. KOLASIŃSKI, „Jaka była dawna polska emigracja”.

⁶¹ Autorka korzysta tu z własnych doświadczeń i wiedzy zdobytej podczas pobytu w Dublinie — zob. przyp. 55.

⁶² Informacje o powołaniu i działalności IPS podaję za <http://irishpolishsociety.ie/pl/o-nas>, dostęp 13.01.2017; H. DOWLING, „Polonia w Irlandii XX w.”, 113.

Stan wojenny w Polsce przyczynił się do wzmożonej aktywności IPS na rzecz pomocy rodakom w kraju⁶³. Zaangażowało się w nią wielu członków Towarzystwa, a całością prac kierowała Janina Lyons, która szczególnie zabiegała wśród Irlandczyków o wsparcie i pomoc swoim rodakom nad Wisłą. Do Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski⁶⁴ wysłano wkrótce w sumie 20 kontenerów z darami. Pierwszy transport został wysłany już 22 grudnia 1981 r. Zawierał leki, sprzęt medyczny, odżywki dla niemowląt; kolejny — kilka tysięcy kilogramów solonych śledzi. Akcja pomocowa objęła także zbiórkę pieniędzy, powstał specjalny fundusz na pomoc Polsce (Aid to Poland), odbywały się charytatywne akcje. Zorganizowana w kościołach archidiecezji Dublina zbiórka pieniędzy przyniosła ponad pół miliona funtów — była to kwota stokrotnie większa niż te, które udawało się pozyskać w innych tego typu akcjach. IPS zorganizowało ponadto dwa protesty przed ambasadą radziecką. Te działania spotkały się ze sporym zainteresowaniem zarówno mediów, jak i społeczeństwa irlandzkiego. To z kolei pociągnęło za sobą swego rodzaju wzmożone zainteresowanie naszym krajem. Wydarzenia lat 80. zaowocowały tym, że do grona polskiej społeczności w Irlandii dołączyła nowa fala — Polacy z tzw. emigracji postsolidarnościowej.

Jeśli chodzi o czołowe postaci tzw. starej Polonii irlandzkiej, to nie można nie przywołać kilku nazwisk. Jednym z założycieli i wieloletnim prezesem IPS był Henryk Lebioda, inżynier, walczący w II wojnie światowej w szeregach polskiego lotnictwa, uczestnik bitwy o Anglię, po latach odznaczony Orderem Zasługi RP. Jak wspomina Hanna Dowling, był prawdziwym dżentelmenem, potrafiącym łączyć „to wszystko, co najlepsze w polskiej i irlandzkiej kulturze”⁶⁵. Innym aktywnym działaczem polonijnym był Maciej Smoleński, śpiewak, wykładowca wokalistyki w Royal Irish Academy of Music w Dublinie, uświetniający swymi występami wiele wydarzeń kulturalnych, zwłaszcza polsko-irlandzkich. Jak wspominał po latach w jednym z wywiadów⁶⁶, to on zaśpiewał dla

⁶³ Materiały pokazujące tę część działalności irlandzkiej Polonii, zwłaszcza członków Towarzystwa, m.in. właśnie akcję pomocy Polsce po wprowadzeniu tam stanu wojennego, prezentowane były podczas wystawy „Historia z za żelaznej kurtyny”, zorganizowanej w 2009 r. w EU House w Dublinie. Organizatorem wystawy było Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku we współpracy z Towarzystwem Irlandzko-Polskim i Ambasadą RP w Dublinie. Zob. relację: <http://irishpolishsociety.ie/pl/wydarzenia/historia-zza-zelaznej-kurtyny>, dostęp 13.01.2017.

⁶⁴ Po zniesieniu stanu wojennego w Polsce do Dublina przybył ks. Ireneusz Antkowiak, aby osobiście podziękować członkom Towarzystwa na ogromne zaangażowanie w pomoc Polakom w kraju.

⁶⁵ H. DOWLING, „Polonia w Irlandii XX w.”, 111.

⁶⁶ Eryk KOZIEL, „Prof. Maciej Smoleński: śpiewam po polsku, to jest najważniejsze”, *Wiadomości24.pl*, dostęp 13.01.2017, http://www.wiadomosci24.pl/artukul/prof_maciej_smolenski_spiewam_po_polsku_to_jest_najwazniejsze_235864.html.

Jana Pawła II *Góralu, czy ci nie żal?* (znając zamiłowanie papieża do gór) podczas spotkania z nim Polaków w czasie irlandzkiej pielgrzymki. W świecie biznesu irlandzkiego zapisali się z kolei Jan Kamiński, właściciel znanego biura podróży Concorde Travel (wraz z Arturem Tyszkiewiczem), założyciel pierwszej całonocnej restauracji w Dublinie oraz pierwszego klubu nocnego w tym mieście. Realizował się także w wielu innych projektach biznesowych⁶⁷. Po wydarzeniach października '56 trafił do Irlandii z rodziną Zbigniew Dąbczewski, który jako ekspert nauk rolniczych ze specjalizacją w hodowli i genetyce został na Wyspie szefem Rolniczego Instytutu Badawczego.

Wśród „ambasadorów” polskości w Irlandii i osób wielce aktywnych w zacieśnianiu więzi polsko-irlandzkich należy także wymienić: wspomnianą już Janinę Lyons, Krystynę Dobrzyńską-Cantwell, Helen Johnson czy przywoływaną tu często Hannę Dowling, dziennikarkę, tłumaczkę, wieloletnią sekretarz IPS, która dokłada obecnie wszelkich starań na rzecz ocalenia od zapomnienia losów i działalności w Irlandii powojennej Polonii. Byli to przecież ludzie, którzy zrobili bardzo wiele dla wzajemnego poznania się kultur i zwyczajów polskich i irlandzkich, pogłębienia relacji między tymi dwoma narodami, zrozumienia itp.

Trudna sytuacja Towarzystwa zmieniła się wraz z pozyskaniem lokalu, co nastąpiło w 1986 r.⁶⁸ Wówczas do członków TIP trafili wykonawcy testamentu Wandy Petronelli Brown, Polki, która wyszła za mąż za Irlandczyka i osiadła na Wyspie po I wojnie światowej. W swojej ostatniej woli wyraziła chęć, by pewną sumę przeznaczyć na promocję kultury, w tym muzyki, literatury, malarstwa, w Irlandii. W wyniku realizacji tej woli doszło do zakupu domu (z długiem hipotecznym) przy 20 Fitzwilliam Place w Dublinie, który miał się stać wkrótce centrum życia polonijnego. Po wyremontowaniu domu w roku następnym (17 października 1987 r.) miało miejsce uroczyste — relacjonowane w mediach irlandzkich i polonijnych w Anglii — otwarcie siedziby IPS. Z czasem miejsce to zaczęło funkcjonować jako „Dom Polski”.

Z datą tą wiążą się także początki innej organizacji⁶⁹ — Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego (POSK, Polish Social and Cultural

⁶⁷ Wojciech WRONA, „Jan Kamiński — Ambasador Polskości w Irlandii”, *Irlandia.ie Portal Informacyjny*, dostęp 13.01.2017, <http://irlandia.ie/styl-zycia/26-szlakiem-polonii/157-jan-kaminski-ambasador-polskosci-w-irlandii.html>.

⁶⁸ Informacje o początkach działalności Domu Polskiego pochodzą m.in. z korespondencji via e-mail z Krystyną Pycińską-Taylor, prezesem Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Dublinie (w archiwum prywatnym autorki); informacji pozyskanych podczas osobistych wizyt autorki w Domu Polskim; zob. także: H. DOWLING, „Polonia w Irlandii XX w.”, 116.

⁶⁹ Jarosław PŁACHECKI, „Organizacje polonijne powstałe po 2004 r.”, w: *Polish Emigration in Ireland*, 125; korespondencja e-mailowa z Krystyną Pycińską-Taylor.

Association Limited), która została powołana w celu administrowania majątkiem⁷⁰. W jej skład weszła początkowo grupa siedmiu osób, wyodrębniona z IPS. Do zmian doszło w 1997 r., kiedy POSK postanowił się przekształcić w organizację o nieco innym charakterze. Tym samym Polish Social and Cultural Association Limited została zreorganizowana i zarejestrowana jako Ognisko Polskie Limited, które przejęło tytuł własności do Domu Polskiego, a nazwę „POSK” przejęła nowo powstała (w 1998 r.) organizacja polonijna. Obecnie każda z trzech funkcjonujących pod dachem Domu Polskiego organizacji prowadzi odrębną działalność.

W przypadku POSK-u i Ogniska językiem używanym w pracach jest polski, natomiast IPS posługuje się podczas swych spotkań i imprez głównie językiem angielskim, wśród członków znajdują się też bowiem Irlandczycy, często współmałżonkowie aktywnych w Towarzystwie Polaków. Koniecznie należy tu wspomnieć o Patricku Quigleyu, dziennikarzu, pisarzu, wieloletnim prezesie IPS, który jest autorem m.in. przywoływanej wyżej książki o Kazimierzu Markiewicz⁷¹. Wedle informacji na stronie internetowej tej organizacji: „Statutowym celem Towarzystwa jest wspieranie przyjaźni, integracji, wzajemnego zrozumienia i współpracy między polską i irlandzką społecznością, jak również rozwijanie w Irlandii zainteresowania polską kulturą, sztuką, historią i tradycją”, a do „wydarzeń i imprez organizowanych przez Towarzystwo należą: koncerty, wydarzenia literackie, poetyckie, filmowe, wystawy sztuki, konferencje edukacyjne, prelekcje i debaty, obchody świąt narodowych Polski i Irlandii, dni rodzinne, spotkania towarzyskie i wiele innych imprez o charakterze kulturalnym, edukacyjnym i tradycyjnym”⁷². Jest jedyną organizacją polonijną w Irlandii, która posiada pełne członkostwo Europejskiej Unii Wspólnot Polonijnych.

Z kolei Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny informuje na swojej stronie, że celem jego „działalności jest pielęgnowanie więzi między Polakami przebywającymi na Szmaragdowej Wyspie, promocja polskiej kultury, sztuki i tradycji ojczyстых oraz kultywowanie i rozwój tożsamości narodowej”⁷³. POSK prowadzi polską bibliotekę, organizuje lekcje języka polskiego, zaprasza ludzi polskiej kultury, sztuki, nauki, sceny politycznej, przygotowuje

⁷⁰ Jak podaje Jarosław Płachecki, „zgodnie z dokumentem zarząd POSK odpowiedzialny był za sprawy administracyjne, księgowość i kwestie finansowe, natomiast dziedziną IPS pozostawała działalność społeczno-kulturalna i edukacyjna finansowana przez Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny”. J. PŁACHECKI, „Organizacje polonijne”, 125, przypis. 6.

⁷¹ Zob. przypis 16.

⁷² <http://irishpolishsociety.ie/pl/o-nas/>, dostęp 16.09.2016.

⁷³ <http://www.poskdublin.org/p/o-nas.html>, dostęp 16.09.2016.

imprezy tematyczne i rocznicowe; głosi otwartość na kontakty z przedstawicielami innych narodowości⁷⁴. Od lat na czele zarządu organizacji stoi Krystyna Pycińska-Taylor, a jedną z najbardziej aktywnych członkiń jest przywoływana już Janina Lyons.

Dom Polski od powstania w latach 80. zaczął żyć własnym życiem, stając się głównym miejscem skupiającym Polaków w ówczesnym Dublinie (i szerzej w Irlandii). To tam odbywały się polskie Msze⁷⁵, obchodzono święta i rocznice, to tam spotykano się z gośćmi, m.in. z Polski, organizowano imprezy kulturalne, spotkania naukowe i inne służące pogłębianiu polsko-irlandzkich relacji⁷⁶.

W 1990 r. IPS zostało poproszone przez ówczesnego ambasadora RP w Londynie Tadeusza J. de Viriona o pomoc w utworzeniu komisji wyborczej na zbliżające się wybory prezydenckie w Polsce. Przewodniczącą komisji została ówczesna prezes Towarzystwa — Krystyna Dobrzyńska-Cantwell. Wybory, mające miejsce 25 listopada 1990 r., odbyły się w siedzibie polskiego przedstawicielstwa handlowego w Dublinie. Głosy w tych historycznych wyborach oddały w Irlandii 83 upoważnione do tego osoby⁷⁷.

Współpraca między obu społecznościami, wynikająca m.in. z wzrostu poziomu wzajemnego zainteresowania, stała się jeszcze bardziej intensywna po uruchomieniu w latach 1990-1991 ambasad — polskiej w Dublinie, a wcześniej irlandzkiej w Warszawie. Dom Polski był coraz częściej odwiedzany przez przedstawicieli sztuki, filmu i w ogóle szeroko pojętej kultury, polityki, świata biznesu, mediów zarówno z Polski, jak i Irlandii. Pod koniec XX wieku IPS aktywnie działało na rzecz promocji akcesji Polski do Unii Europejskiej, kiedy ta starała się o przyjęcie do unijnych struktur — w organizowanych spotkaniach, konferencjach, dyskusjach uczestniczyli zapraszani przedstawiciele życia politycznego i społecznego.

Z nadejściem XXI wieku na Zieloną Wyspę zaczynało przybywać coraz więcej Polaków podejmujących tam pracę. Choć wyobrażenie przeciętnego irlandzkiego farmera o Polakach, wyłaniające się z badań przeprowadzonych ok. 2000 r., może zaskakiwać. Irlandzka ludność wiejska przyznawała, że nie miała nigdy żadnych kontaktów z Polakami. Jak opowiadała w jednym

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Od 2006 r. Polacy mają w Irlandii własne duszpasterstwo.

⁷⁶ Więcej zob. H. DAWLING, „Polonia w Irlandii XX w.”; <http://irishpolishsociety.ie>. Działalność IPS jest także od kilku lat prezentowana w periodyku *The Irish Polish Society Yearbook / Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego*.

⁷⁷ H. DAWLING, „Polonia w Irlandii XX w.”, 117.

z wywiadów Hanna Dowling⁷⁸, Polak w ich odczuciu „ma zapewne około 30–40 lat, jest żonaty, pracuje pewnie w kopalni albo w stoczni, może częściowo na roli. Jeśli ma samochód, to jest to łada lub skoda, może renault. Ma własne mieszkanie, mieszka w małej miejscowości, jest nieśmiały i nie bardzo wierzy we własne siły. Jego żona ma lat 25–35, pracuje w jakimś urzędzie albo w banku, a może nie pracuje, tylko zajmuje się domem. Jest bardzo pracowita, dokładna i zamknięta w sobie”⁷⁹. Z kolei w opinii osób wykształconych, pracujących w administracji publicznej „typowego Polaka cechuje dość dziwna mieszanka kompleksu wyższości i kompleksu niższości. Między sobą Polacy zajadłe się sprzeczą, ale w razie krytycznego zagrożenia zewnętrznego silnie się jednoczą. Mają poczucie dumy narodowej, choć w mniejszym stopniu niż Irlandczycy”⁸⁰.

Wkrótce Irlandczycy mogli już skonfrontować swoje wyobrażenia z rzeczywistością, a nowa sytuacja związana z falą polskich przyjazdów do ich kraju, w obliczu której się znaleźli, większość z nich po prostu mocno zaskoczyła⁸¹.

BIBLOGRAFIA

- A&D Wejchert & Partners. Ed. Andrzej Wejchert. Kinsale: Gandon Editions, 2008.
- Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Dublinie, Współpraca polityczna, http://www.dublin.msz.gov.pl/pl/c/MOBILE/wspolpraca_dwustronna/wspolpraca_polityczna/wspolpraca_polityczna.
- BADENI, Stefan, *Świat przedwczorajszy*. Warszawa: Krupski i S-ka, 1996.
- BRYLL, Ernest, Małgorzata GORAJ-BRYLL. *Irlandia. Celtycki splot*. Poznań: Zysk i S-ka, 2010.
- DOBRYŃSKA-CONTWELL, Krystyna. *An Unusual Diplomat: Dobrzyński Biography*. London: Polish Cultural Foundation 1998.
- „Dobrzyński Waclaw Tadeusz”. W: *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*. Red. nauk. Jacek Majchrowski, Grzegorz Mazur, Kamil Stepan, 109. Warszawa: Polska Oficyna Wydawnicza BGW, 1994.
- DOWLING, Hanna. „Jan Kamiński uncovers the truth about himself / Jan Kamiński ujawnia prawdę o sobie”, *The Irish Polish Society Yearbook / Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego* 1 (2014): 93–106.

⁷⁸ P. KOLASIŃSKI, „Jaka była dawna polska emigracja”.

⁷⁹ Ibid. Za: Izabela GRABOWSKA, Cezary LUSIŃSKI, Ben TONRA, *Poland Through Irish Eyes: The Challenges and Opportunities of EU Enlargement* (Dublin: Poland Through Irish Eyes: The Challenges and Opportunities of EU Enlargement, 2002).

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Por. np.: „Na krótko przed rozszerzeniem UE w maju 2004 r. irlandzkie media przeprowadziły szereg sondaży. Respondenci zgodnie twierdzili, że dużej liczby migrantów z Polski w takim kraju jak Irlandia nie będzie” — opowiadała przywoływana już wielokrotnie Hanna Dowling. P. KOLASIŃSKI, „Jaka była dawna polska emigracja”.

- DOWLING, Hanna. „Poles in Ireland, their contribution to Irish life and the beginnings of the Irish Polish Society”. *The Irish Polish Society Yearbook / Rocznik Towarzystwa Irlandzko-Polskiego* 2 (2015): 21–32.
- DOWLING, Hanna. „Polonia w Irlandii XX w.”. W: *Polish Emigration in Ireland in the 20th and early 21st Centuries / Polska emigracja w Irlandii w XX i na początku XXI wieku*. Red. nauk. Jarosław Płachecki, 109–120. Dublin–Żyrardów: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji — Państwowego Instytutu Badawczego 2012.
- „Droga (nie)usłana różami”. *Gazeta Polska* z 23 sierpnia 2007: 6-7.
- Federacja Stowarzyszenie Polskich Kombatantów w Wielkiej Brytanii, „Historia Federacji”. Dostęp 15.10.2016. <http://www.spk-wb.com/federacja>.
- GRABOWSKA, Izabela, Cezary LUSIŃSKI, Ben TONRA. *Poland Through Irish Eyes: The Challenges and Opportunities of EU Enlargement*. Dublin: European Institute — University College, Embassy of Poland, 2002.
- GRZYBOWSKI, Stanisław. *Historia Irlandii*. Wrocław, Warszawa, Kraków: Ossolineum, 1998.
- HENEY, Helen. *In a Dark Glass: the Story of Paul Edmund Strzelecki*. Sydney: Angus & Robertson, 1961.
- KALUSKI, Marian. „Polacy w Irlandii”. Dostęp 16.09.2016. <http://przeglad.australink.pl/literatura/sladami/kaluski11.pdf>.
- KOLASIŃSKI, Przemysław. „Jaka była dawna polska emigracja w Irlandii?”. Irlandia.ie Portal informacyjny. Dostęp 28.02. 2012. <http://irlandia.ie/publicystyka/466-jaka-bya-dawna-polska-emigracja-w-irlandii-rozmowa-z-hann-dowling.html>; „Droga (nie)usłana różami”.
- Korespondencja e-mailowa z Krystyną Pycińską-Taylor, prezesem Polskiego Ośrodka Społeczno-Kulturalnego w Dublinie (w archiwum prywatnym autorki).
- KOZIEŁ, Eryk. „Prof. Maciej Smoleński: śpiewam po polsku, to jest najważniejsze”, *Wiadomości24.pl*. Dostęp 13.01.2017. http://www.wiadomosci24.pl/artukul/prof_maciej_smolenski_spiewam_po_polsku_to_jest_najwazniejsze_235864.html.
- KOŹMIŃSKI, Jarosław. „Bożena Laskiewicz: kobieta inspirująca”. *Tydzień Polski*. Dostęp 12.12. 2016. <http://www.tydzien.co.uk/artykuly/2017/03/10/bozena-laskiewicz-kobieta-inspirujaca/>.
- KRAMĚR, Sabine. „Jan Łukasiewicz”. *Porta Polonica*. Dostęp 10.12.2016. <http://porta-polonica.de/pl/Atlas-miejsc-pami%C4%99ci/jan-lukasiewicz#body-place>.
- LISIEWICZ, Piotr. „Humor szubieniczny pechowego magnata”. *Nowe Państwo* 2013, 10.
- MOCZKODAN, Rafał. „Katolicki Ośrodek Wydawniczy Veritas (1947-2002)”, *Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Biblioteka Uniwersytecka*. Dostęp 17.10.2016, http://www.bu.umk.pl/Archiwum_Emigracji/Veritas.htm.
- NIR, Roman. „Działalność PCK — Towarzystwa Pomocy Polakom w Wielkiej Brytanii w latach 1939-1950”. *Przegląd Polsko-Polonijny* 2011, 2: 83–120.
- „Odślonięcie tablicy upamiętniającej Pawła Edmunda Strzeleckiego”. *Irish-Polish Society — Towarzystwo Irlandzko-Polskie*. Dostęp 28.09.2016. <http://irishpolishsociety.ie/pl/wydarzenia/odsloniecie-tablicy-upamietniajacej-pawla-edmunda-strzeleckiego/>.
- PASTERSKI, Janusz. „Precyzja i milczenie. O twórczości poetyckiej Wojciecha Gniatczyńskiego”, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Filologiczna* 2011, 70: 273–287.
- PŁACHECKI, Jarosław. „Organizacje polonijne powstałe po 2004 r.”. W: *Polish Emigration in Ireland in the 20th and early 21st Centuries / Polska emigracja w Irlandii w XX i na początku XXI wieku*. Red. nauk. Jarosław Płachecki, 121–140. Dublin, Żyrardów: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji — Państwowego Instytutu Badawczego, 2012.
- PŁACHECKI, Jarosław. „Słowo wstępne”. W: *Polish Emigration in Ireland in the 20th and early 21st Centuries / Polska emigracja w Irlandii w XX i na początku XXI wieku*. Red. nauk. Jarosław Płachecki, 95–98. Dublin, Żyrardów: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji — Państwowego Instytutu Badawczego, 2012.

- PLAZAK, Wojciech. „Charyzmat i talenty księdza Stanisława Bełcha (1904-1989)”. *Gazeta Niedzielną* z 23 sierpnia 2009.
- PUDEŁKO, Bartosz. „Profesor Florian Śmieja. Zabrzanin odebrał odznaczenie króla Hiszpanii”. *Nasze miasto.pl*, Zabrze. Dostęp 4.01.2017. <http://zabrze.naszemiasto.pl/artukul/profesor-florian-smieja-zabrze-odebrał-odznaczenie-króla,3372634,artgal,t,id,tm.html>.
- PYŁAT, Joanna. „Rys historyczny szkolnictwa polskiego w Wielkiej Brytanii”. http://pau.krakow.pl/projekty_badawcze/raporty/Polskie_szkolnictwo_UK/Polskie_szkolnictwo_UK_zal2.pdf. Dostęp 15.10.2016.
- QUIGLEY, Patrick. *The Polish Irishman, The Life and Times of Count Casimir Markievicz*. Dublin: The Liffey Press, 2012.
- QUIGLEY, Patrick. „Kazimierz Markiewicz — miłośnik życia!”. W: *Polish Emigration in Ireland in the 20th and early 21st Centuries / Polska emigracja w Irlandii w XX i na początku XXI wieku*. Red. nauk. Jarosław Płachecki, 99–108. Dublin, Żyrardów: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji — Państwowego Instytutu Badawczego, 2012.
- SIOMKAJŁO, Alina. „Polono-Lithuanus ‘w szuwarach świata’. Zygmunt Ławrynowicz — poeta i tłumacz”. *Opoka. Czytelnia*. Dostęp 11.12.2016. <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/P/PK/litwa.html>.
- „Stowarzyszenie Polskich Kombatantów — Federacja Światowa”. W: *Encyklopedia PWN*. Dostęp 15.10.2016. <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Stowarzyszenie-Polskich-Kombatantow-Federacja-Swiatowa;3980103.html>.
- SWEENEY, Joseph C. „Ludwik A. Teclaff (1918-2003). A Tribute”, *Fordham International Law Journal* 27 (2003), 6: 1858–1864.
- „Śp. Jan Janus Krasnodebski (1930-2013)”, John Paul II Foundation. Dostęp 12.12.2016. <http://www.fjp2.com/pl/aktualnosci/fundacja-aktualnosci/19763-late-jan-janus-krasnodebski-12011930--11052013>.
- „Wielka Brytania: 60-lecie Veritas”. *Radio Watykańskie*. Dostęp 17.10.2016, http://pl.radiovaticana.va/storico/2007/01/18/wielka_brytania_60-lecie_veritas/pol-381029.
- WRONA, Wojciech. „Jan Kamiński — Ambasador Polskości w Irlandii”. *Irlandia.ie Portal Informacyjny*. Dostęp 13.01.2017. <http://irlandia.ie/styl-zycia/26-szlakiem-polonii/157-jan-kaminski-ambasador-polskosci-w-irlandii.html>.
- WYBRANOWSKI, Tomasz. „Pyta Pan, czy Heaney jest mym bratem po piórze?...”, *Wyspa. Miesięcznik polski*. Dostęp 14.05.2008. <http://www.wyspa.ie/wyspa.php?get=page,80>.
- WYGONIK-BARZYK, Edyta. „Społeczność polska w Irlandii cztery lata po akcesji Polski do Unii Europejskiej”, *Studia Polonijne* 29 (2008): 139–151.
- „Zdzisław Jagodziński (1927-2001) — sylwetka i publikacje”. *Biblioteka Uniwersytecka KUL*. Dostęp 19.10.2016. http://www.bu.kul.pl/zdzislaw-jagodzinski-1927-2001-sylwetka-i-publikacje,art_11360.html.

O DZIAŁANIACH POLSKICH W IRLANDII PRZED WSTĄPIENIEM POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie

Polscy obywatele stanowią obecnie w Irlandii najliczniejszą mniejszość narodową, a język polski jest drugim najczęściej używanym tam językiem. Do takiej sytuacji doprowadziły zmiany zapoczątkowane w przełomowym dla polskiej historii roku 2004, kiedy Polska wstąpiła do Unii Europejskiej, a władze irlandzkie od razu otworzyły rynek pracy dla obywateli z nad Wisły. Polska obecność na Zielonej Wyspie przed tym okresem była raczej skromna, a wzajemna wiedza Polaków o Irlandii i Irlandczyków o Polsce — bardzo niewielka. W przypadku Irlandii nie można mó-

wić o Polonii „tradycyjnej”, wielopokoleniowej, a początek organizowania się Polaków zamieszkujących wyspę przypada dopiero na lata 70. XX wieku. Niniejszy artykuł jest próbą ogólnego pokazania polskiej obecności na Zielonej Wyspie w okresie sprzed akcesji Polski do UE.

Słowa kluczowe: Polacy w Irlandii przed 2004 r.; polska aktywność; znani Polacy mieszkający w Irlandii; Dom Polski; Towarzystwo Irlandzko-Polskie; Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny.

ABOUT POLISH ACTIVITIES IN IRELAND
BEFORE POLAND'S ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

S u m m a r y

Currently, Polish citizens are the most numerous national minority in Ireland and Polish is the second most frequently used language in Ireland. Such a situation has led to changes initiated in Poland's breakthrough 2004 history, in which Poland joined the European Union, and the Irish authorities immediately opened the labor market for the citizens of the Vistula. Meanwhile, the Polish presence on the Green Island before this period was rather modest, and the mutual knowledge of Poles about Ireland and Ireland about Poland — very small. In the case of Ireland, it is not possible to speak of the „traditional”, multi-generational Polonia as the beginning of the organization of Poles living in Ireland has started in 1970s. This article is an attempt at general presentation of the Polish presence on the Green Island during the period before Poland's accession to the EU.

Key words: Poles in Ireland before 2004; Polish activities; famous Poles living in Ireland; the Polish House; the Irish-Polish Society; the Polish Social and Cultural Association.